

آموزش مبانی العربيه

به روش دسته‌بندی و نمودار
دکتر مجتبی رحماندوست

۱۱ پیش گفتار

۱۳ پیش درآمدی بر ویرایش جدید

۱۵ بخش اول. علم صرف

۱۷ باب فعل

۱۹ ۱ تصریف

۱۹ ۲ فعل

۲۲ ۳ فعل مجرد و مزید

۲۳ ۴ ثلاثی مزید و رباعی مزید

۲۴ ۵ فعل صحیح و معتل

۲۵ ۶ فعل لازم و متعدی

۲۷ ۷ فعل معلوم و مجهول

۲۸ ۸ تصریف فعل با ضمائر

۳۱ ۹ ادغام

۳۳ ۱۰ اعلال

۴۱ ۱۱ تصریف فعل غیر سالم

۴۵ ۱۲ تصریف فعل مجهول

۴۶ ۱۳ فعل مؤکد و غیر مؤکد

باب اسم	۴۹
۱۴ اقسام اسم	۵۱
۱۵ مصدر	۵۲
۱۶ مصدر میمی، اسم مصدر	۵۶
۱۷ مرّه (یک مرتبه)، نوع	۵۷
۱۸ اسم فاعل، اسم مفعول	۵۸
۱۹ صفت مشبّهه	۶۰
۲۰ افعال تفضیل	۶۲
۲۱ اوزان اسم مبالغه	۶۴
۲۲ اسم زمان، اسم مکان، اسم ادوات و آلات و ابزار	۶۵
۲۳ ساختمان اسم	۶۸
۲۴ اسم مقصور، اسم ممدود، اسم منقوص	۷۰
۲۵ احکام تشبیه	۷۲
۲۶ جمع مذکر سالم	۷۶
۲۷ جمع مؤنث سالم	۷۹
۲۸ جمع مکسر	۸۱
۲۹ جمع های مکسر رایج	۸۴
۳۰ صفت و موصوف	۸۹
۳۱ اسم جنس، اسم علم	۹۰
۳۲ مذکر و مؤنث	۹۲
۳۳ نسبت	۹۶
۳۴ تصغیر	۱۰۰
۳۵ اعراب	۱۰۳
۳۶ تقدیر علامات اعراب	۱۰۷
۳۷ اسم معرب منصرف و غیر منصرف	۱۰۸
۳۸ کلمات فبنی	۱۱۰

۱۱۴	ضمیر	۳۹
۱۱۶	اسم اشاره	۴۰
۱۱۷	اسم موصول	۴۱
۱۲۰	صلة موصول	۴۲
۱۲۳	اسماء شرط	۴۳
۱۲۴	اسماء استفهام	۴۴
۱۲۵	کنایات	۴۵
۱۲۶	ظروف	۴۶
۱۲۸	اسم فعل	۴۷
۱۳۰	عدد اصلی	۴۸
۱۳۵	عدد ترتیبی	۴۹
۱۳۷	باب حرف	
۱۳۹	حروف معانی	۵۰
۱۴۱	ملحقات صرف	۵۱
۱۴۷	بخش دوم: علم نحو	
۱۴۹	موضوع علم نحو	۱
۱۵۱	باب فعل	
۱۵۳	رفع ونصب فعل مضارع	۲
۱۵۶	فعل مضارع مجزوم	۳
۱۶۵	مرفوعات	
۱۶۷	فاعل	۴
۱۷۲	نایب فاعل	۵

۱۷۴	مبتدا و خبر	۶
۱۷۷	جایگاه مبتدا و خبر	۷
۱۷۸	ارتباط خبر به مبتدا	۸
۱۸۲	مُلحقات مبتدا و خبر	۹
۱۸۷	اسم کان و اخوات آن	۱۰
۱۹۲	اسم کاد و اخوات آن	۱۱
۱۹۴	حروف شبیه به لیس	۱۲
۱۹۶	خبر این و اخواتش	۱۳
۲۰۲	لای نفی جنس	۱۴
۲۰۴	ضمیر شأن	۱۵

۲۰۷	منصوبات	
۲۰۹	مفعول مطلق	۱۶
۲۱۲	مفعول به	۱۷
۲۱۵	فعل متعدی	۱۸
۲۲۰	اسم فعل	۱۹
۲۲۱	اسم فاعل و صیغه مبالغه	۲۰
۲۲۵	اسم مفعول	۲۱
۲۲۶	صفت مشبیه	۲۲
۲۲۹	مصدر	۲۳
۲۳۱	صیغه أفعل تعجب	۲۴
۲۳۳	تحذیر و اغراء	۲۵
۲۳۵	اختصاص	۲۶
۲۳۶	اشتعال	۲۷
۲۴۱	تنازع	۲۸
۲۴۳	منادی	۲۹

۲۴۸	استغاثه	۳۰
۲۵۰	نُدبه	۳۱
۲۵۲	ترخیم	۳۲
۲۵۳	مفعول له «مفعول لأجله»	۳۳
۲۵۴	مفعول فیه	۳۴
۲۵۷	مفعول معه	۳۵
۲۵۹	حال	۳۶
۲۶۲	اقسام حال و ارتباط آن با ذوالحال	۳۷
۲۶۴	مرتبه حال و ذوالحال و عامل آن	۳۸
۲۶۷	تمییز	۳۹
۲۷۴	افعل تفضیل	۴۰
۲۷۷	افعال مدح و ذم	۴۱
۲۷۹	استثناء	۴۲
۲۸۵	مجرورات	
۲۸۷	حروف جرّ	۴۳
۲۸۹	اضافه	۴۴
۲۹۷	توابع	
۲۹۹	نعت	۴۵
۳۰۵	تأکید	۴۶
۳۰۸	بدل	۴۷
۳۱۰	عطف	۴۸
۳۱۳	حکایت	۴۹

حرف		۳۱۵
۵۰ حروف جز		۳۱۷
۵۱ حروف قَسَم		۳۲۶
۵۲ حروف عطف		۳۲۸
۵۳ حروف استفهام، جواب، نفی، ردع و استفناح		۳۳۲
۵۴ حروف تنبيه و تحضيض		۳۳۷
۵۵ حروف شرط، تفصیل و مصدر		۳۳۹
۵۶ حروف تفسیر، مفاجاه و استقبال		۳۴۳
۵۷ حرف توقع، انواع لام و حروف زائد		۳۴۴
ملحقات نحو		۳۴۷
۵۸ جُمْلَه		۳۴۹
۵۹ ترکیب (إعراب)		۳۵۲

آموزش صرف و نحو زبان عربی به عنوان پایه آموزش زبان قرآن کریم و ارائه روش های برتر برای فراگیری بهتر آن، از دیرباز مورد توجه دانشگاه ها و حوزه های علمی بوده است.

روش دسته بندی یا تقسیم بندی یا درختی مطالب می تواند در نگاه اول، نمایی کلی از درس را به ذهن خواننده وارد کند و با این تصویر کلی از درس، فراگیری جزئیات آن را ساده تر می سازد. در کتاب مبادی العربیة به روش دسته بندی و نمودار، سعی شده است تا حد امکان، دروسی را که می توان به شکل فوق دسته بندی و ترسیم و ارائه کرد، به دقیق ترین وجهی تقسیم بندی، و طرح درختی آن را ترسیم، و به علاقه مندان این موضوعات ارائه کرد. من این روش را طی ۱۶ سال (۱۳۹۰-۱۳۷۴) در دانشگاه های مختلف تدریس کرده ام و با نوشتن تمام این صفحات روی تخته کلاس، شاهد علاقه مندی دانشجویان به درج محتوای تابلو در دفاترشان بوده ام و همین امر، انگیزه اقدام به تدوین و انتشار این کتاب شد.

این کتاب ضمناً تلخیص مبادی العربیة جلد ۴، و می توان گفت ترجمه اهم موضوعات آن کتاب است و از آنجا که صرفاً به محتوای درس (و نه به تمرین های هر درس) پرداخته است، می تواند برای کسانی که با مبادی العربیة اولیه سروکار دارند و هم برای کسانی که مبادی العربیة طرح جدید (که تمرین های آن تغییر یافته است) را مطالعه می کنند، مفید افتد.

در این اثر، تا حد امکان به دسته بندی محتوای پاورقی ها و درج آن ها در متن درس نیز اقدام شده است تا برغناهی محتوای علمی اثر افزوده شود.

با توجه به نقش بسیار مؤثر این روش در فراگیری، استفاده از این کتاب به عنوان روش تدریس به اساتید این کتاب نیز توصیه می گردد.

در این اثر سعی شده است که محتوای دسته بندی ها به گونه ای باشد که تا حد امکان نیازی به مراجعه به اصل کتاب مبادی العربیة نباشد؛ گرچه با توجه به اینکه قرار نیست که

این کتاب جایگزین کتاب اصلی شود بلکه برای تسهیل در یاد دادن و یادگرفتن محتوای کتاب اصلی مبادی العربیه جلد ۴ تهیه شده است، در برخی از موارد، مراجعه به اصل کتاب نیز لازم است.

من این روش را از روی تنوع طلبی یا به کار بستن ذوق هنری در ارائه آموزش مبادی العربیه تهیه نکرده‌ام. تقریباً تمامی محتوای کتاب حاصل تجربه عینی آموزشی این جانب در چند دانشگاه - به ویژه در پردیس قم (پردیس فارابی) دانشگاه تهران - در کلاس‌های صرف و نحو، در جمع دانشجویان رشته زبان و ادبیات عربی یا دیگر رشته‌های مرتبط بوده است.

اساتیدی که بخواهند از این روش استفاده کنند، می‌توانند با استفاده از سیستم‌های رایج اُهره (Overhead) یا پاورپوینت (Power Point) نسبت به نمایش صفحات دروس اقدام کنند.

چشم‌انتظار انتقادات سازنده و پیشنهادات اصلاحی استادان گران قدر و دانشجویان فرهیخته‌ای هستم که مطالب کتاب را با نگاه نقادانه خود ملاحظه، و نگارنده را از راهنمایی‌های ارزشمند خویش بهره‌مند فرمایند.

مجتبی رحماندوست

دانشیار دانشگاه تهران

پردیس فارابی

پیش درآمدی بر بازنگری و ویرایش جدید این کتاب

این کتاب حدود ۱۰ سال پیش، با نام دیگری منتشر شد و ظاهراً سه نوبت به چاپ رسید. طی سال‌های ۸۶ تا ۹۰ - قبل از نمایندگی مجلس - که این اثر را به عنوان کتاب کمک‌درسی در کلاس‌هایم معرفی می‌کردم (بدون اجبار دانشجویان به خرید کتاب!) یا در مواردی که خودم کتاب را برای یادآوری دسته‌بندی‌های مطالب، می‌خواندم، به اشکالات متعددی برخورد کردم که بعضاً خلاف شأن یک کتاب کمک‌درسی دانشگاهی بود.

اندازه نگرفته‌ام، ولی حتماً بیش از ۱۰۰۰ ساعت صرف بازنگری و تجدیدنظر در مطالب، محتوا و دسته‌بندی‌ها و غلط‌گیری و ارائه روش‌های جدید کردم؛ سه - چهار بار نسخه‌های حروف‌چینی شده جدید کتاب را نمونه‌خوانی، بازنگری و غلط‌گیری کردم تا مطمئن شوم که متن بی‌غلط - یا لااقل، کم‌غلط - است و دسته‌بندی‌های مناسبی را به علاقه‌مندان این مطالب، تقدیم می‌کنم.

این بار، به نظرم رسید که نام کتاب را آموزش مبادی العربیه به روش دسته‌بندی و نمودار بگذارم؛ این اگرچه نامی طولانی است، اما معرف محتوای کتاب است. ضمناً قرار نیست برای کتابی با این محتوا، نامی هنری و جذاب گذاشته شود. شاید هم این توجیهی برای ناتوانی‌ام باشد که نتوانستم نام مناسبی پیدا کنم!

در این کتاب، محورهای زیر مد نظر بوده‌اند:

۱. آموزش صرف و نحو عربی؛
۲. تدریس مبادی العربیه جلد چهار؛
۳. روش دسته‌بندی و نمودار و تسهیل در فراگیری مطالب؛
۴. کمک‌درسی (نه متن کتاب درسی) بودن.

امیدوارم این تلاش با جلب رضایت استادان گرانقدر و دانشجویان بزرگوار، مقبول درگاه
خداوند توانا و مهربان قرار گیرد و قدمی برای تقرب به محضر بی کران الهی باشد.

مجتبی رحماندوست

دانشیار دانشگاه تهران

دانشکده مطالعات جهان

پاییز ۱۳۹۶